

SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik

Het SOK-Bestuur:

Ton Breuls	Voorzitter (ad-interim)	0032 - 12 - 45 40 59	<i>tbreuls@telenet.be</i>
Hans Ogg	Secretaris (ad-interim)	040 - 291 05 55	<i>hans@ogg.nu</i>

SOK-Ledenadministratie:

Ger Beckers, Moesdaal 65, 6228 HX Maastricht, Telefoon: 043 - 367 08 57, E-mail: *pghbeckers@ziggo.nl*

SOK-adres Secretariaat:

Hans Ogg, Raadhuisstraat 31, 6336 VH Hulsberg, Telefoon: 040 - 291 05 55, E-mail: *hans@ogg.nu*

E-mail SOK:

sok@nhgl.nl

De SOK is geassocieerd met "Subterranea Britannica". *www.subbrit.org.uk*

Bestuur Stichting ir. D.C. van Schaik:

Jim Janssen	Voorzitter a.i.	06 - 5268 34 60	<i>mail@jimjanssen.nl</i>
Moses Rathbun	Secretaris	043 - 363 64 40	<i>mrathbun@kpnmail.nl</i>
Bram Borsboom	Penningmeester	043 - 367 05 17	<i>bramborsboom@home.nl</i>

Stichting ir. D.C. van Schaik:

www.vanschaikstichting.nl

Technische Commissie Stichting ir. D.C. van Schaik:

Olav Hensing, Mgr. Soudantstraat 5, 6226 GC Maastricht, Telefoon: 06 - 557 78 846

Redactie SOK-Mededelingen:

Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne/Riemst, Telefoon: 0032 - 12 - 45 40 59

E-mail: *tbreuls@telenet.be*

Redactie SOK-Info:

John Hageman, Op de Bannet 47, 6223 GD Itteren, Telefoon 043 - 364 54 19

E-mail: *john.hageman@planet.nl*

De SOK op Internet:

www.sok.nl

Webmaster: Ger Goessens

mail@gergoessens.nl

SOK-Ledenavonden:

SOK-Ledenavonden worden iedere 2^e vrijdag in de maanden januari, maart, mei, september en november gehouden in het Natuurhistorisch Museum Maastricht.

Aanvang 19.30 uur.

Groeven SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik:

De SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik hebben diverse groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve. Informatie in verband met het bezoeken van deze groeven is te vinden op de laatste pagina van deze SOK-Info.

Voorpagina: Pashlaaw (B) (foto: Frans Willems)

Nieuwe leden en adreswijzigingen

lid nummer NHGL: 10592

E.M.I.T. Thijssens
Cannerweg 139
6213 BA Maastricht
043-3210903
edthijssens@live.nl

In memoriam

Ed Stevenhagen 02.06.1952 – 02.08.2014

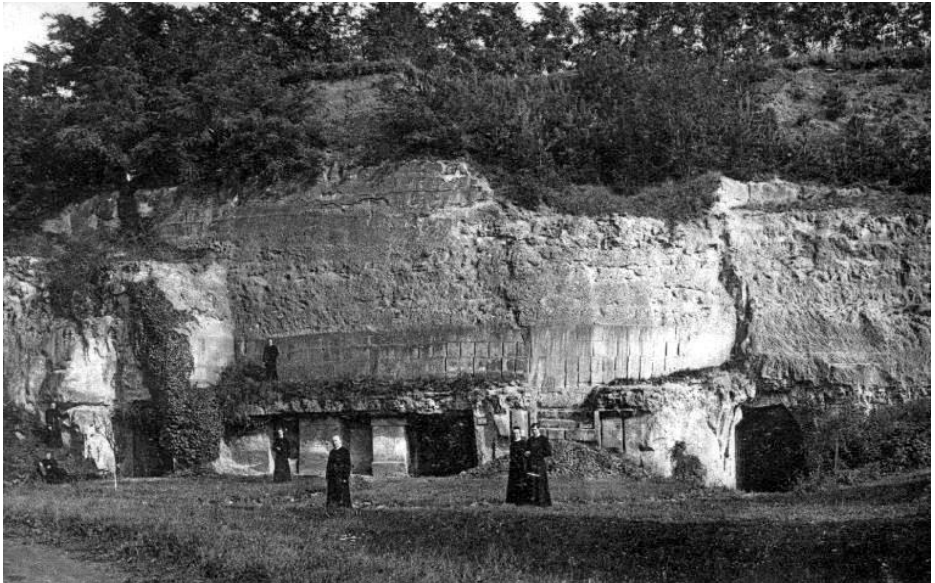
Ed Stevenhagen uit Zoetermeer is op 2 augustus 2014 overleden. Vele SOK-leden kennen Ed nog uit de tijd dat hij lid was van de SOK. Hij heeft heel wat mergelgroeven gekarteerd en hij was een van de eersten die onderzoek van het ondergrondse combineerde met landkaarten en plattegronden en dit met computerbewerking succesvol mixte. De meesten kenden hem als een bevlogen bergloper. Van 1989 tot 1997 schreef Ed maar liefst 5 artikelen voor SOK-Medelingen. Artikelen die hun kracht nog steeds niet verloren hebben. Maar hij zocht ook heel vaak de uiterste kantjes op en soms ging hij er over heen. Dat maakte hem niet altijd even gemakkelijk voor zijn grottencollega's. Die uitzonderlijke gedrevenheid zorgde ervoor dat Ed zich in heel wat onderwerpen vastbeet en niet meer los liet. Hij verdiepte zich zo in het dossier dat hij dan niet of nauwelijks meer open stond voor een compromis, oplossing of een andere mening. Het was dan ook geen verrassing dat Ed op een bepaald moment besloot om met de SOK te breken.

Toch had hij niet alle lijnen doorgeknipt; hij hield, zij het discreet, de achterdeur steeds open. Zo bleef hij abonnee op SOK-Medelingen en gaf via de mail af en toe commentaar of aanvulling op een artikel. En vragen over een onderwerp werden altijd keurig en met kennis van zaken beantwoord. Ed overleed op 2 augustus 2014. Moge hij zijn rust gevonden hebben.

Ton Breuls, redactie SOK-Medelingen

Excursie

Op de laatste SOK-avond kwam het al ter sprake: we organiseren een excursie naar de ENCI-groeve en groeve De Scharck. Die zal plaats vinden op zaterdag 4 oktober 2014, van 14.00 uur tot 17.00 uur. De excursie is uitsluitend bestemd voor SOK-leden; introduc e(s) kunnen, vanwege het beperkte aantal deelnemers, niet mee. Wie mee wil, zal zich vooraf moeten aanmelden bij mij als secretaris van de SOK. Dat kan per mail (hans@ogg.nu) of mondeling op de SOK-avond in september.

We starten vanaf het Chalet van Natuurmonumenten in de ENCI-groeve en wandelen naar de ingang. Onderweg zal een geologische/paleontologische toelichting gegeven worden. Rond 15.00 uur betreden we de Scharck. Daar zal een korte uitleg gegeven worden over de wijze van aanleg van de toegangstunnel door onze gids en mede-Sok-lid John Vincken. In de groeve zelf zal hij de nodige toelichting geven, maar zijn de aanwezigen vrij om binnen het goedgekeurde gebied rond te kijken. Op de terugweg zal John nog iets vertellen over de transformatieplannen.

Hans Ogg

Programma ledenavond 12 september

Een vier- of vijftal sprekers behandelt ieder een verschillend onderwerp in een relatief kort tijdsbestek. We hebben dat een keer eerder gedaan en de reacties waren positief. Variatie is door deze werkwijze gegarandeerd. Uiteraard zal er ook aandacht besteed worden aan mededelingen van de stuurgroep.

Lezing 24 september - De Eerste Wereldoorlog in onze regio

Ofschoon Nederland niet behoorde tot de oorlogvoerende partijen had deze oorlog, die woedde bij onze Belgische burens, grote gevolgen voor Nederlandse grensgemeenten.

Jo Morreau vertelt over de aanleiding tot deze oorlog, de betrokken landen, de Nederlandse neutraliteit, de opvang van vluchtelingen, de afsluiting van de grens met de 'elektrische draad', humanitaire activiteiten, schaarste en distributie.

Kevin Amendt vertelt over maatregelen om het smokkelen door de gangen van de Sint Pietersberg tegen te gaan. Informatie uit archieven en tijdschriften vertellen het verhaal over de smokkelroute tussen Lichtenberg en Caestert tijdens de Eerste Wereldoorlog. Onder meer de Kieselberg doorgang werd opgeblazen door genietroepen. De in de beginjaren van de ENCI afgegraven - en niet door Van Schaik gekarteerde - gangenstelsels zijn onlosmakelijk aan dit onderwerp verbonden. Met kaartmateriaal uit archieven wordt het door Van Schaik niet gekarteerde gebied grotendeels ingevuld.

De lezing op 24 september 2014 begint om 20.15 uur en is gratis toegankelijk. Een donatie bij het verlaten van de zaal wordt op prijs gesteld.

Totstandkoming i.s.m. het Buurtplatform Sint-Pieter – Jekerdal – Villapark en de Stichting Oud Sint-Pieter.

Buurtcentrum Sint-Pieter / Pastoor Kribsweg 14A, 6212 BT Maastricht

Mededelingen van het bestuur van de Van Schaik Stichting

Beëindiging voorzitterschap Wilfred Schoenmakers:

Per 01-07-2014 heeft Wilfred Schoenmakers zijn functie als voorzitter van de Van Schaik Stichting neergelegd en zijn bestuurslidmaatschap beëindigd. Vanwege veranderingen privé enerzijds en anderzijds na 12,5 jaar in het bestuur actief te zijn geweest, was dit het moment voor Wilfred om deze beslissing te nemen. Alhoewel de overige bestuursleden deze beslissing volledig begrijpen en respecteren betreuren zij echter dat Wilfred het bestuur verlaten heeft. Wilfred heeft altijd kundig en vol overgave de verschillende bestuursfuncties en met name het voorzitterschap uitgevoerd. Het bestuur wil Wilfred hiervoor dan ook zeer bedanken. Zoals ieder Wilfred kent zal hij niet uit het zicht verdwijnen, maar zal hij voor de VSS nog bij een aantal projecten betrokken blijven. Tot nader order zal Jim Janssen het voorzitterschap waarnemen. Bram Borsboom heeft het penningmeesterschap van Jim overgenomen.

Groeve beheerder Scheulderberg:

Vanaf 13-08-2014 is Jan Paul Gustaaf van der Pas de nieuwe groeve beheerder van de Scheulderberggroeve. Het bestuur wenst Jan Paul veel succes en plezier met het groeve beheer.

Moses Rathbun

Werkgroep Ontginning Groeven

In de vorige SOK-Info en tijdens de laatste SOK-Ledenavond is gemeld hoe het de stand van zaken is m.b.t. de Werkgroep Ontginning Groeven (WOG). Sindsdien is er een en ander gebeurd en tevens willen we toelichten wat de plannen voor de komende tijd zijn. Dit verslag (dat gepland staat als vast item in elke SOK-Info) is tevens de update voor de werkgroepleden zelf.

Handboek

Er is twee keer een nieuwe versie van het handboek verspreid onder de werkgroepleden. De eerste vlak voor de laatste SOK-Ledenavond, met als belangrijkste toevoeging een lijst met zaken waardoor informatie in een groeve verloren kan gaan en tevens wijzigingen in bestaande onderdelen. De laatste nieuwe versie van het handboek werd eind juni verstuurd, met als belangrijkste toevoeging het onderdeel 'Ontginningsrichting' en daarnaast wederom wijzigingen in bestaande onderdelen. Binnenkort volgen de onderdelen 'Doorbraaklocatie' en 'Doorbraakvolgorde'. Na het versturen van een nieuwe versie ontvangen wij slechts

van een enkeling reactie. We hopen te zijner tijd meer respons te krijgen van de werkgroepleden.

De volgende bijeenkomst

De volgende bijeenkomst heeft nog niet plaatsgevonden en ook is er nog geen datum geprikt. Dit komt mede door de zomerperiode maar ook dat andere mergel gerelateerde projecten even meer aandacht (en dus tijd) vragen. We hopen de volgende bijeenkomst na september te kunnen plannen. De werkgroepleden worden hierover geïnformeerd per email. Het onderwerp zal zijn: 'Het bepalen van de ontginningsrichting en doorbraken'. Dit sluit aan op de nieuwe onderdelen van het handboek en de bijeenkomst biedt dan ook gelegenheid om hier uitleg over te krijgen en vragen te stellen.

Dropbox

Het online delen van bestanden via Dropbox heeft even een dipje. Het lijkt alsof de bestanden momenteel niet benaderd kunnen worden. Er is verder ook geen vraag naar geweest, dus daarmee ook geen motivatie om dit op korte termijn op te lossen. Nieuwe bestanden worden sowieso met de werkgroepleden gedeeld per email en indien nodig in combinatie met WeTransfer (als de bestanden te groot zijn voor de mailbox).

Nieuw werkgroeplid

Ten slotte kunnen we melden dat Harry Timmers zich heeft aangemeld om deel te nemen aan de WOG. Harry zijn interesse gaat onder meer uit naar de ontginningstechnieken en ontginningsrichting. Dit zijn juist de onderwerpen waar we dit jaar aandacht aan willen besteden.

Vragen?

Voor de inhoudelijke zaken kun je contact opnemen met Kevin Amendt (kevinamendt@gmail.com) en Peter Jennekens (peterjennekens@gmail.com). Voor de organisatorische zaken of heb je interesse om mee te doen, neem dan contact op met de secretaris van de SOK (hans@ogg.nu).

Namens de WOG: Peter Jennekens en Kevin Amendt.

Werkgroep biologie

In de vorige SOK-Info kondigden we de oprichting van een werkgroep Biologie aan. Inmiddels zijn we weer een stapje verder. Het voornaamste doel van de werkgroep is en blijft het bieden van een platform aan belangstellenden om waarnemingen te delen en elkaar te raadplegen. Maar ook willen we op een meer gerichte manier bezig zijn door een eigen onderzoeksprogramma op te starten. Daartoe heeft een

kleine groep (Ton Breuls, John Hageman en Hans Ogg) overlegd en een eerste idee voor een mogelijke onderzoeksactiviteit geopperd. De bedoeling is dat anderen zich daarbij aansluiten en wellicht ook van genoemde initiators de fakkel overnemen.

Waarover gaat het? Zoals we inmiddels weten zijn ingangsgebieden van groeven in ecologisch opzicht heel interessant. Ze bieden levensmogelijkheden aan een rijk en onderling samenhangend systeem van organismen. (Voor de goede orde: ingangsgebieden definiëren we voorlopig losjes als het deel van het gangenstelsel waar het daglicht nog doordringt en het buitengebied in een straal van een meter of tien.) Daarnaast weten we dat ingangsgebieden, hoezeer ze ook op elkaar lijken, vaak fiks verschillen: hun plaats op de helling, hun expositie t.o.v. de windrichting, verschillen in tochtstromen en temperatuur die met die ligging samenhangen, flora en fauna in de onmiddellijke omgeving etc. Het zou dus interessant zijn een aantal groeves die in die opzichten van elkaar verschillen met elkaar te vergelijken en daarbij ook de seizoensinvloeden te betrekken. Kortom, inventariserend en monitorend onderzoek in verschillende groeven wat het ingangsgebied betreft over een langere periode, gericht op (sporen van) daar levende organismen. Uiteraard zullen we wat we aantreffen ook goed vastleggen.

In eerste instantie zal het onderzoek vooral een experimenteel karakter hebben: we weten nog niet goed wat we kunnen verwachten, hoe groot verschillen zijn en of we wel alle parameters die van belang zijn in kaart hebben gebracht. Dat betekent dat het eerste jaar van dit onderzoekstraject vooral erop gericht zal zijn, op basis van een eerste inventarisatie, scherpe onderzoeksvragen te formuleren. Uiteraard kunnen we dat niet alleen. Om het geheel georganiseerd te krijgen, is bijv. participatie van behorende instanties en eigenaren nodig. Daar heeft het bestuur van de SOK al de eerste stappen toe gezet. Ook zullen we op diverse gebieden andere deskundigen erbij moeten betrekken: entomologen, zoogdierdeskundigen, technisch geïnteresseerden enz. Gelukkig zijn die ook voorhanden in andere werkgroepen van het NHGL. Dat betekent ook dat netwerkopbouw van groot belang zal zijn in die eerste fase van het onderzoeksprogramma. Het wordt dus een heel divers geheel. Dat kan alleen slagen bij voldoende deelname uit onze eigen SOK-kringen. Een aantal leden heeft zich al aangemeld, maar dit artikel is ook een verdere oproep aan onze lezers om te participeren. Als je dat zou willen, meld je dan aan bij Hans Ogg die als secretaris voorlopig de ondersteuning van de werkgroep i.o. op zich neemt.

Ton Breuls
John Hageman
Hans Ogg

Verzameling Jan Spee

Jan Spee is wat Engelsen noemen: a household name. In bergloperskringen kent iedereen hem; in veel artikelen in de SOK-Mededelingen wordt vermeld dat van zijn archief is gebruik gemaakt; scripties van studenten van Universiteit Maastricht leunen zwaar op materiaal dat door Jan is geleverd; veel SOK-leden zijn door hem hartelijk ontvangen en rijkelijk van materiaal en adviezen voorzien. Ook is al een paar keer op SOK-avonden vermeld dat zijn collectie inmiddels is overgedragen aan het RHCL. Jan is immers bijna tachtig en wilde graag dat zijn collectie toegankelijk bleef. Dit artikeltje wil iets – hoe onvolledig ook – vertellen over wat die collectie inhoudt, maar vooral ook een oproep doen. Daarmee sluit ik af, maar eerst een beeld.

Jans archief, zoals ik dat leerde kennen, omvatte meer dan 25 meter, boeken, rapporten, archiefdozen, foto dozen, dozen met foto's, een dekenkist van enorme omvang met plattegronden etc. In de kelder van het RHCL ziet dat op dit ogenblik zo uit:

Van die collectie is een eerste inventaris gemaakt waarin zaken meer benoemd zijn dan echt omschreven. Toch is die summiere lijst meer dan 30 pagina's lang. In dit artikel zal ik geen poging doen om de wordingsgeschiedenis van dit enorme archief te schetsen, hoe interessant die ook is, maar wil ik proberen aan te geven wat voor allerlei onderzoekers het meest interessante is en waarom ontsluiting daarvan van groot belang is.

Van meet af aan heeft Jan geprobeerd zo veel mogelijk informatie te verzamelen in de vorm van foto's van (vooral) opschriften en ontginnings-gerelateerde informatie, met name, maar niet uitsluitend, uit de Pietersberg. Daartoe heeft hij zelf veel gefotografeerd, maar heeft hij ook oudere foto's en tekeningen van opschriften van Van Schaik en Dielis op enigerlei wijze gekopieerd. Dat heeft een verzameling van meer dan 11.000 foto's opgeleverd, waarvan alle negatieven ook nog eens voorhanden zijn. Om die te kunnen duiden is een grote verzameling secundaire literatuur verzameld en een enorm overzicht journalistieke producten, maar ook bandopnames van lezingen en interviews met blokbrekers e.d.

Maar Jan deed nog veel meer .... Al die foto's zijn van betrekkelijke waarde, als je niet weet waar ze stonden. Van meet af aan heeft hij er voor gezorgd dat elke foto gekoppeld is aan een vindplaats. Omdat daarvoor een betrouwbare kaart nodig is, is

Jan tevens begonnen aan het aanleggen van een verzameling plattegronden (waarvan deels unieke exemplaren) en op basis daarvan de reconstructie van een integrale plattegrond Pietersberg, incl. verdwenen gedeeltes. Op die plattegrond is vervolgens aangegeven waar alle gefotografeerde opschriften te vinden zijn. (Die plattegrond van ongeveer 2 bij 9 meter staat ook in het RHCL!)

In zgn. indexboeken (27 dikke klappers) is nauwkeurig omschreven, per groevegedeelte, wat waar te vinden is en in veel gevallen is daar commentaar aan toegevoegd dat een mogelijke onderzoeker verder kan helpen. Daarnaast heeft Jan zgn. themaboeken gemaakt. Op basis van door hem verzameld materiaal of van “mergelgerelateerde” gebeurtenissen legde hij thematische verzamelingen aan. Voor veel berglopers zijn vooral die themaboeken interessant waarin hij inhoudelijke verdieping aanbracht over specifieke thema’s, bijv. gereedschapsgebruik, Pieter Stas, de evacuatie in de oorlog, de bouw van de tunnel etc.

Kortom, een ware Fundgrube voor elke groeveliefhebber. Omdat al deze zaken nu berusten in het RHCL zijn ze in principe ook toegankelijk. Maar er is een probleem. Veel van het materiaal is kwetsbaar en uit het verleden weten we dat het vaker voorkomt dat archiefmateriaal ontvreemd wordt. Daarom is besloten dat grote delen van Jans archief in eerste instantie digitaal ter beschikking komen – voor zo ver ze min of meer uniek zijn. Er is daarom een eerste schifting gemaakt: boeken zoals die in veel bibliotheken al voorkomen (of bij menige bergloper op het eigen boekenplankje staan) of artikelen die al lang op internet toegankelijk zijn, worden wel in de catalogus van Jans archief opgenomen maar niet per se opgenomen in de collectie van het RHCL. Wat op een andere wijze niet toegankelijk of alleen met heel veel moeite op te sporen zou zijn, zoals artikelen uit onbekende tijdschriften, of kopieën van redelijk onbekende rapporten en de foto’s en plattegronden, komen digitaal ter beschikking. Een deel daarvan is al gedigitaliseerd: themaboeken, indexen, de verzameling van Dielis, veel rapporten en plattegronden zijn al gedigitaliseerd. Er is inmiddels meer dan 80 gigabyte beschikbaar. In september worden alle foto’s ingescand.

Daarmee komen we aan de kern van het probleem: om dat echt toegankelijk te maken is een goede beschrijving nodig. Themaboeken behandelen weliswaar één hoofdonderwerp, bijv. het themaboek over de Scharnderberg, maar en passant wordt in dat themaboek veel interessants verteld over maatvoering van blokken en hun transport. Uit alleen de titel van dat themaboek blijkt dat niet. Van elke foto is weliswaar precies te vinden waar hij gemaakt is en welk negatiefnummer daarbij hoort, maar wat op die foto staat kun je aan het fotonummer niet zien. Ook van zo’n foto zou dus een omschrijving moeten komen. En hetzelfde geldt voor veel artikelen: ze behandelen vaak meerdere onderwerpen.

En daarmee kom ik op mijn oproep en die geldt vooral de publicatie van de fotoverzameling. Willen we ervoor zorgen dat de fotoverzameling snel publiek wordt gemaakt, dan is een nadere beschrijving nodig. Ik heb op me genomen daaraan te werken. Mijn inschatting is dat me dat maanden, zo niet jaren gaat kosten. Op zich vind ik dat niet erg, maar als we snelle publicatie op prijs stellen, dan zou ondersteuning van anderen welkom zijn. Welke vorm dat kan aannemen, is ter bespreking. Maar ik wacht graag reacties van mede-SOKkers af die me hierbij willen helpen.

Hans Ogg

SOK Curriculum vitae

De leden van de Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven hebben in de loop der jaren heel wat onderzoekswerk verricht. Er zijn moeilijk nog onderzoekerreinen te vinden waar geen wandelpaden zijn betreden of zelfs zijn aangelegd door de liefhebbers van het ondergrondse landschap, verenigd in de SOK. De hoeveelheid respect en liefde voor “onze” rijke ondergrond kan ter beoordeling moeilijk langs een lat gelegd worden, maar mogen we dan toch willen stoeien met cijfers, dan zouden 61 SOK-Medelingen in 32 jaar tijd, tot stand gekomen dankzij bijna honderd verschillende auteurs, die hun onderzoek verwoord hebben in bijna 200 artikelen, geweldige getallen zijn.

Op de SOK-website www.SOK.nl staat natuurlijk al een geactualiseerde literatuurlijst van alle SOK-Medelingen, maar van de soms bondige titels der artikelen kan men niet altijd goed aflezen wat het onderwerp is en waarover het gaat. Titels als “Vliegen afpikken” of “Ik ben een wonder creatuur” spreken nou eenmaal niet voor zich zelf. Toch zijn het verwoordingen van onderzoeken en studies.

Maar wat hebben al die onderzoekers nou allemaal gedaan? Niet alleen gepubliceerd in SOK-Medelingen, maar ook in andere media of boeken, soms ook “gewoon” gepresenteerd in een lezing op een SOK-ledenavond. Als we alleen al eens kijken, waar SOK-leden het afgelopen jaar mee bezig waren of wat op de rol staat te gaan gebeuren, dan zie je een hele lijst van zaken waar we trots op kunnen zijn, maar waar veel SOK-leden niet van op de hoogte zijn: er werd onderzoek gedaan naar oude opschriften in het Noordelijk gangenstelsel; er wordt ontginningsonderzoek gedaan ook in het Noordelijk gangenstelsel; binnenkort start een onderzoek naar de geschiedenis van instortingen in de Pietersberg; heel recent is een onderzoek gestart naar reclametekeningen in Zonneberg; een uitgebreid onderzoek naar vuursteenmijnen in het Jekerdal is juist afgerond; er worden diverse inventarisaties in stelsels in Riemst uitgevoerd; de werkgroep Ontginning Groeven is actief; er wordt

een werkgroep opgericht om ecologisch onderzoek naar ingangengebieden van gangenstelsels uit te voeren (zie elders in dit nummer); etc.

Zich al te nadrukkelijk op de borst kloppen, is in onze cultuur (nog) niet zo populair, maar al met al mag men het toch een geweldige staat van dienst noemen. Moesten we er ermee solliciteren, dan zou het wel handig zijn om het verworvene in een soort C.V. te presenteren. En dat is nou net wat we proberen te gaan realiseren. Een C.V. waar de onderzoekers en onderzoeken in opgenomen zijn, die in de loop der jaren de SOK gemaakt hebben tot wat ze is. Omdat we trots zijn op onze resultaten, willen we dat ook laten weten. Het (ad interim)bestuur wil, samen met onze webmaster Ger Goessens, een programma op de site van de SOK plaatsen met zoveel als mogelijke onderzoeken en onderzoekers van de SOK. Hoe het er gaat uit zien, hoeveel details er (kunnen) opgenomen worden en andere zaken zijn nog onderwerp van studie. Soms zal het moeilijk te achterhalen zijn wie, wanneer en waarover een lezing gegeven heeft of aan een bepaald onderzoek heeft deelgenomen, maar ook dezen willen we indien mogelijk en gewenst in ons C.V. opnemen.

Als de ideeën vorm gekregen hebben zullen we de individuele onderzoekers benaderen. Hoe we dat gaan doen, in persoonlijke gesprekken, al dan niet in combinatie met invulformulieren, het moge duidelijk zijn, we denken er diep over na. Maar mocht u er al een mening over hebben, dan horen we die graag en nemen ze mogelijk mee in onze plannen. En nog mooier: mocht u mee willen werken aan het effectief realiseren van de C.V., dan bent u van harte welkom!

Ger, Hans en Ton

Over werkgroepen

Op de vorige ledenavond van onze studiegroep had ik mijn e-mail adres ingevuld op het papier van de **Biologische werkgroep**, met de intentie graag op de hoogte te worden gehouden. Ik zal op korte termijn niet actief deelnemen aan deze werkgroep, maar onderschrijf dat het onderwerp zeer interessant is.

Naar aanleiding van het verhaal van John Hageman, stelde ik voor een **werkgroep Fotografie te overwegen. John gaf de voorzet voor dit idee, vanwege diverse prachtige opnames.** Voor de Sok kan dit mooi materiaal opleveren en misschien wel voeding zijn voor een facebook pagina als communicatiemedium. Een goede foto schieten is voor mij toeval na een heleboel pogingen, dus ik zou gemotiveerde initiatiefnemers ontraden mij uit te nodigen deel te nemen...

Tenslotte de werkgroep Educatie. Als welpje bij de scouting Heer (ik was toen 7 jaar) bezochten we eens de Keerderberg-midden groeve. Deze groeve betrad ik nadien regelmatig met jongens uit mijn buurt. Op iets latere leeftijd ontdekten we meer groeves van het Savelsbos en omstreken. Welnu, op de lagere school vertelde de meester heel interessant over onze speeltuin, maar toen -in mijn beleving- ontbrak iets in diepgang en feitenkennis over de kalksteengroeven, de vleermuizen, vuursteen enzovoorts. Nu ruwweg 40 jaar later wil ik de juffrouwen en meesters niet afvallen, want het was goed dat ze dit thema onderdeel lieten uitmaken van het lesprogramma. Zodoende mijn voorstel een werkgroep educatie op te starten met als doelstelling extra informatie aan te bieden om bij de jongste streekbewoners sympathie te kweken voor kalksteengroeven. Dan kan met vrijblijvende lesprogramma's voor lagere scholen, maar evengoed met excursie voorstellen voor diverse jeugdverenigingen.

Voor de vuist weg hier een kleine opsomming, zonder enige structuur, van mogelijke aandachtspunten:

Een spannend verhaal voorlezen of vertellen, dat zich afspeelt in en om een kalksteengroeve; in groeven staan houtskooltekeningen en opschriften: zelf houtskool maken; mergel is poreus en kan dus veel water opnemen; mergel zuivert, troebel water door kalksteen laten lopen; Limburgs water is hard en kalksteen basisch, laat mergel oplossen in een zuur; zuur uit de lucht kan mergelsteen aantasten; mergelblokjes bewerken; vuur maken met vuursteen d.m.v. een vuurslag; vuursteen als gebruiksvoorwerp; fossielen verzamelen en uitprepareren; vleermuizen, waar moet hun biotoop aan voldoen, zou je goede voorwaarden zelf kunnen scheppen; enz.

Tijdens excursies kun je graafrichtingen laten herkennen; de temperatuur meten, diersporen onderzoek kunnen doen; zelf een eigen plattegrond laten maken; een eigen lichtbron creëren; enz. Als er een werkgroep is waar ik mijn tijd en energie in wil steken, dan zou dat een educatieve werkgroep zijn.

Erwin Geuskens

Gedachtespinsels; een open brief van John Caris

John, ik had nog wat losse ideetjes, suggesties, gedachtecronkels e.d. naar aanleiding van je oproep tijdens de laatste ledenavond. Sommige zijn oude ideeën die anderen al eens hebben geopperd, andere heb ik zelf al eens voorgesteld. Geen idee in hoeverre ze haalbaar zijn maar toch...

- 1) Een oud idee van Ton Breuls als ik mij niet vergis: berglopers zijn vaak verzamelaars. Een lid toont tijdens de ledenavond zijn verzameling (op het scherm of in het echt) en hij/zij is niet meer te stoppen. Aangezien er altijd wel een andere verzamelaar aanwezig is, zal dit zeker een avond met veel reacties, discussies worden. Dus niet een lezing, maar simpelweg iets laten zien.
- 2) Een berglopersrommelsmarkt. Bijvoorbeeld tijdens de tweede helft van de ledenavond in het museum café. Iemand die iets te verkopen heeft kan dit uitstallen op een tafel. Dat zal zeker ook heel gezellig worden. Een variant zou kunnen zijn eens een veiling te houden. Iemand kan één item aandragen dat hij/zij wil veilen. Als je een stuk of tien items hebt is de veiling een feit. Of een berg-boekenmarkt met uitsluitend boeken, briefkaarten, foto's, oude SOK-Medelingen, postzegels, plattegronden of bergkunst en -curiosa.
- 3) Werkgroep mijnbouw. Een groeve uitpluizen op mijnbouwkundige voorzieningen. Denk aan aardpijpen die met een opgestapelde piramide wordt tegengehouden of met een gemetselde boog. Een stuk silex dat in een orgelpijp geschoven is etc. Blokschachten, graeten etc.
- 4) Workshops, zoals die ook in het kader van 25 jaar SOK zijn gegeven in het museum, bijvoorbeeld paleografie.
- 5) Excursies. Bijvoorbeeld naar een groeve gaan voor één specifiek onderwerp, bijvoorbeeld fossielen gaan bekijken onder leiding van iemand die er verstand van heeft. Of naar een groeve zoals de Jezuitenberg en daar aansluitend de ledenavond en gezelligheid in de refter. Of naar de Bosberg, de vuursteenmijn in Rijckholt, of eerdere excursies herhalen zoals naar Sibbe bij fa. Kleinen op locatie, een bezoek aan de wijnkelder van Chateau Neercanne of Cadier en Keer. Er zou zelfs een excursiewerkgoep voor opgericht kunnen worden.
- 6) Een aantal jaren geleden is er een literatuurlijst verschenen met de artikelen die in de Medelingen zijn gepubliceerd. Een geactualiseerde versie is wellicht een idee? Eventueel online op de SOK-website.
- 7) Workshop 'onderzoek doen'. Erik Honée heeft ooit een workshop gegeven voor beginnende onderzoekers. Vaak geven leden aan dat zij de vaardigheden niet bezitten om een onderzoek te doen of een artikel te schrijven.
- 8) Weer eens een tentoonstelling? De berg is bijvoorbeeld vaak onderwerp geweest voor allerlei kunstzinnige uitingen. Een berg-kunst tentoonstelling?

9) Werkgroep 'studiegroep'. Deze zou moeten onderzoeken in hoeverre de leden enthousiast gemaakt kunnen worden om een bijdrage te doen aan onderzoek. De Studiegroep drijft nog teveel op de regelmatige bijdrage van een klein groepje mensen. De werkgroep zou ook als helpdesk kunnen fungeren om auteurs te adviseren en te ondersteunen met het doen van onderzoek en het schrijven van artikelen.

10) In het verleden hadden we vaak sprekers van buiten de SOK. De laatste tijd is dat weinig meer voorgekomen, terwijl er toch wel van alles buiten de SOK gebeurt dat wel mergel(groeven) gerelateerd is. Wat te denken van: iemand van het A2 tunnelproject die de geologie van het project komt bespreken, of iemand die toelichting gaat geven op wat er met de ENCI groeve staat te gebeuren. Of vleermuistellers die hun resultaten komen mededelen. Iemand van een heemkunde vereniging uit het mergelland.

11) Weer eens een SOK- barbecue?

12) Een nieuwe laagdrempelige rubriek voor de SOK- Info: een SOK- lid stelt zich voor. Na een dergelijk eenvoudig eerste stukje in de Info zou een SOK-lid wellicht zijn drempelvrees kwijtraken om ook eens een keer iets bij te dragen. Dit zou ook standaard kunnen zijn voor elk nieuw SOK-lid?

13) Eens een andere studiegroep op bezoek vragen om iets te komen vertellen?

14) Een afgeschermd deel op de SOK-site waar alleen leden toegang hebben en waar ze bijvoorbeeld een actuele ledenlijst met adressen kunnen vinden en mededelingen van het bestuur aan de leden.

15) De dwaaldagen zoals ooit door Rob Heckers in het leven geroepen, moeten wij er beslist inhouden! Als het om een kleine groeve gaat eventueel in combinatie met een SOK-barbecue. Of in combinatie met een lezing.

Welnu, tot zover mijn gedachtespinsels.

John Caris

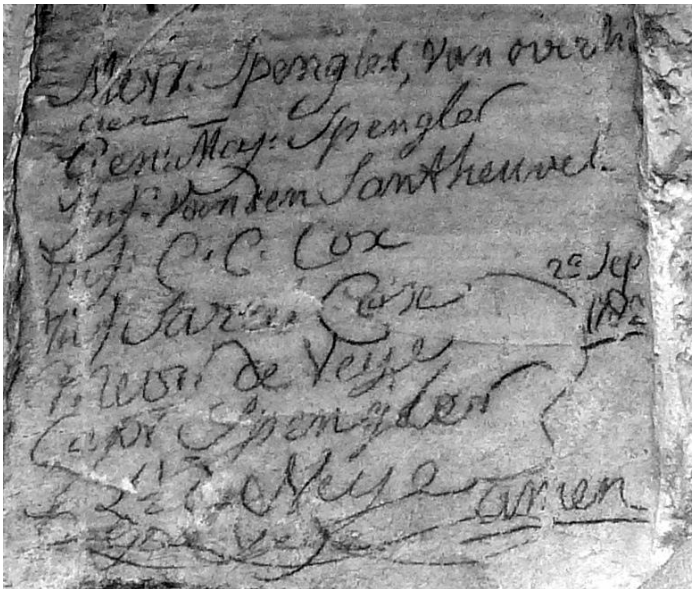
Foto en informatie gezocht!

Beste mede-SOKker. Ik ben bezig met het schrijven van een artikel over Zonneberg. In verband hiermee zoek ik een foto van een stalactiet. Het gaat om precies te zijn om een nep-stalactiet. Deze cementen druipsteen is omstreeks 1902 gemaakt en bevond zich pal naast de kapel uit de Tweede Wereldoorlog. Wanneer men rechts langs de kapel verder het gangenstelsel in loopt komt men op een markant punt. De gang splitst zich: rechts naar de gangen waar in de Tweede Wereldoorlog de EHBO-post en de omroepcel zich bevonden. Naar links vernauwde de gang zich en liep men verder richting de zogenaamde Alfaweg. Precies in deze vernauwing in de gang heeft deze nep-stalactiet gehangen. Tot omstreeks 1990. Toen is deze nepstalactiet weggehaald uit veiligheidsoverwegingen. Ik zoek dus een foto van deze nep-stalactiet om te gebruiken als illustratie bij het artikel dat in Sok-Medelingen zal verschijnen. Het spreekt voor zich dat je als bron vermeld wordt. Het exacte jaar waarin deze stalactiet verwijderd is zou ik ook graag willen weten. Je kunt mij hierover mailen: sonnie@johncaris.nl

Alvast bedankt!

John Caris

Een opschrift in Zonneberg

Een tijdje geleden liep ik op een vrijdagavond door de Zonneberg. Ik kwam een kennis tegen met wie ik wat praatte en tijdens dat gesprek viel mijn oog op een opschrift dat ik nog niet kende. Maar dat geldt voor veel opschriften. Hoe dan ook, er viel geen kwartje. Pas veel later bedacht

ik dat volgens mij de naam De Veye in het opschrift voorkwam en die naam herinnerde ik me plots wel: er is immers een 18^e eeuwse plattegrond van gangen onder het fort van ene Samuel de Veye en ik wist ook dat er een Francois de Veye was geweest die iets met de vesting Maastricht van doen had. Om welke De Veye het zou gaan, wist ik niet. Vervolgens heb ik een andere vrijdagavond doorgebracht met het afzoeken van gangen om het opschrift terug te vinden (het ligt in de gangen op weg naar de Varkensstal) en het te fotograferen.

Wat je kunt zien op het opschrift zijn verschillende namen: we komen o.a. de naam Spengler tegen en ook De Veye. Het jaartal is 1782. Samuel de Veye was toen dood, zijn zoon Francois was de opvolger van Dumoulin als directeur Fortificatiën te Maastricht. Dumoulin was de ontwerper van de Hoge Fronten aan de westkant van de stad, De Veye de uitvoerder van die plannen. Van De Veye is bekend dat hij de ondergrondse vestingwerken, het tegenmijnstelsel daarvan, stevig uitgebreid heeft. Spengler wiens naam we ook aantreffen, was een collega-generaal. In dit geval lijkt hun bezoek aan de groeves vooral een toeristisch doel te dienen: ze zijn vergezeld van hun vrouwen. Of De Veye ook aandacht heeft geschonken aan de onderaardse verdedigingswerken onder het fort is mij niet bekend – hoewel ik heel wat militaire rapporten uit die tijd heb ingezien. Misschien weet een van de lezers hier meer van. Voor aanvullingen houd ik me aanbevolen.

Hans Ogg

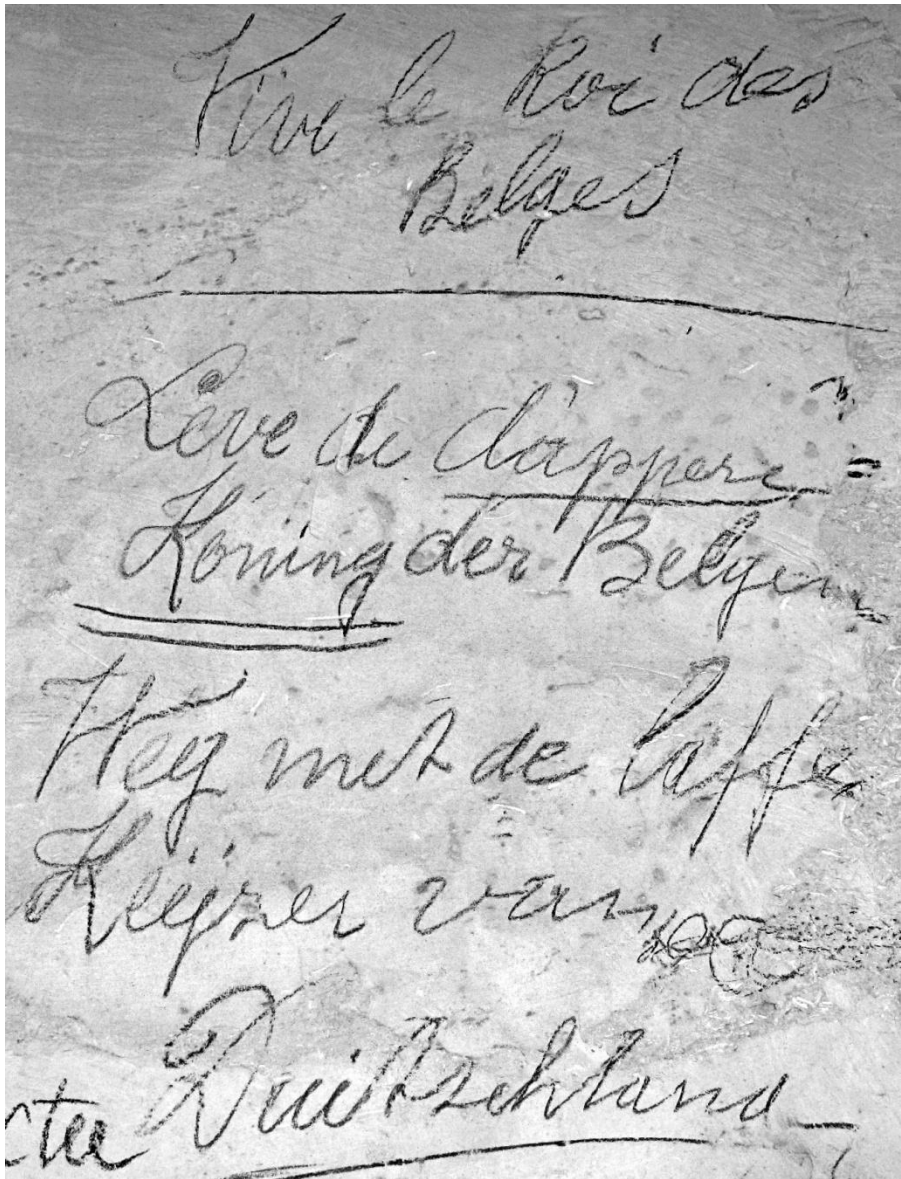
Het bijzondere opschrift (2)

Eenieder die wel eens door een mergelgroeve dwaalt en zijn of haar ogen de kost geeft, komt ze tegen: bijzondere opschriften. Een opschrift dat de aanschouwer bezighoudt. Ook wanneer deze de groeve al verlaten heeft. Het opschrift dat intrigeert, ontroerd, de nieuwsgierigheid prikkelt, verbaasd, doet glimlachen of om een andere reden de moeite waard is. In deze reeks staat in elke SOK-Info een bijzonder opschrift in de belangstelling. Het leuke aan deze reeks: iedereen kan meedoen want iedereen kent wel een bijzonder opschrift. Alles mag, er zijn geen regels. Een stukje tekst met een foto kunnen aan de redactie van de SOK-Info gemaïld worden.

Leve de koning!

Dit jaar wordt in Europa en vele landen daarbuiten de 'Grote Oorlog' herdacht. De media staan er bol van, zelfs hier bij ons. Ondanks de Nederlandse neutraliteit kreeg Limburg toch te maken met die oorlog door vele vluchtelingen, deserteurs, grenssmokkel en dergelijke. Er waren grote gevolgen voor grensarbeiders en voor

handel in de grensstreek. In de Belgische groeven kan men uiteraard vaker opschriften uit de periode 1914-1918 terugvinden en een enkele keer kan men ook in de Nederlandse mergelgroeven sporen hiervan terugvinden.

In de Nieuwe Groeve achter het voor-malige jongensinter-naat van Sint Joseph vond ik onderstaand opschrift. De tekst spreekt voor zich: *“Vive le roi des Belges. Leve de dappere koning der Belgen. Weg met de laffe Keizer van Duitschland”*. Wie dit opschrift gemaakt heeft is niet duidelijk, maar de kans is groot dat het hier om een Belg gaat. Misschien een vluchteling, of wellicht een broeder uit het jongensinter-naat. De bouw van het internaat is gestart in 1911 en werd voltooid in 1913. Er zullen ongetwijfeld ook Belgische arbeiders aan het werk geweest zijn. De *“dappere koning der Belgen”* was Albert I, die gedurende de oorlog bevelhebber was van de strijdkrachten en in die hoedanigheid doorgaans in de loopgraven aan het front te vinden was. Albert I ging de geschiedenis in als een heldhaftig ‘koning-soldaat’ en staat mede hierdoor nog steeds bekend als één der populairste Belgische vorsten.

John Caris

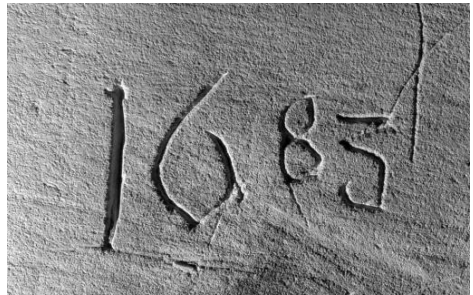
Verwarrende opschriften in de Lacroixberg

Een omvattende geschiedenis van de Lacroixberg is nog niet geschreven. Dat is ook moeilijk: er is veel minder documentatie dan over de Sint Pietersberg en daar is het al moeilijk genoeg. Bovendien is er vaak onduidelijkheid over de aard of de authenticiteit van gedateerde opschriften. In dit artikeltje noemen we twee leuke voorbeelden daarvan, vooral ook om reacties te ontlokken. Denkt dus een lezer dat hij het beter weet, laat het even horen.

Ergens in een deel van de Lacroix die meestal wordt aangeduid als de Colla’s vind je het volgende opschrift, dat meestal gelezen wordt als voorstellend het jaartal 1684 (zie afbeelding 1).

Er zijn daaraan twee vreemde dingen. Als je naar andere opschriften kijkt uit die tijd waarin ook het cijfer 6 voorkomt, dan zie je een heel andere 6. Zie afbeeldingen 2 en 3.

En als je met je vinger de inkrassing volgt, merk je dat de veronderstelde 6 een 5 moet zijn. Bij iets andere belichting blijkt dat ook: zie afbeelding 4.

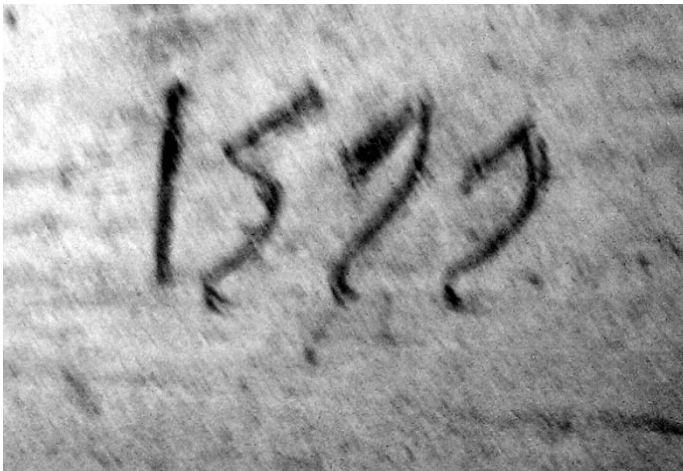

De oplossing van het raadsel lijkt te zijn: de veronderstelde haal naar boven van het cijfer 6 is in werkelijkheid een kleine scheur in de mergelwand, die daardoor een verkeerde lezing suggereert. Op afbeelding 5 is dat duidelijk te zien.

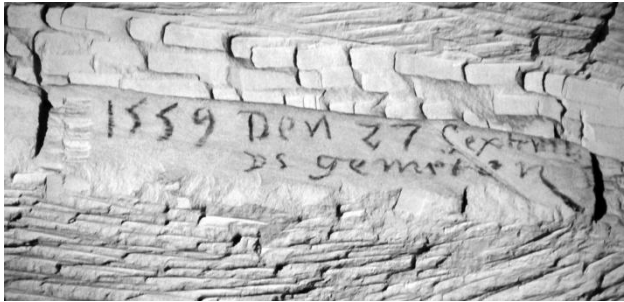
Leuk aan deze exercitie is natuurlijk dat op deze manier de bewezen ouderdom van dit onderdeel van het stelsel in elk geval 100 jaar naar voren is gehaald!

Nog een ander opschrift. Dat staat redelijk vooraan bij de hoofdingang. Het lijkt duidelijk: het is het jaartal 1522 (zie afbeelding 6).

Toch denken velen dat het opschrift niet authentiek is: er staan geen andere data uit die tijd in de omgeving en in tegenstelling tot veel opschriften staan ook geen namen of andere gegevens in de onmiddellijke omgeving ervan. Om toch enige duidelijkheid

te krijgen, hebben we geprobeerd na te gaan of authentieke data elders in de groeve in die tijd op dezelfde wijze geschreven werden. Dat lijkt wel het geval te zijn. Afbeeldingen 7 en 8 laten daarvan wat voorbeelden zien.

Als het een vervalsing is, dan weet de schrijver blijkbaar heel goed hoe cijfers in die tijd geschreven werden. Dat blijkt bovendien uit paleografische studies.

De vraag: authentiek of niet blijft dus nog open: wie het weet mag het zeggen. Graag reacties dus.

Hans Ogg
Frans Willems

Geklaag op de muren.

Dat de mensen hun lief en leed op de wanden in de berg neerschreven, is alom bekend. Diegene die volgende mededelingen achterliet moet wel een heel moeilijk karakter zijn geweest.

Heden den 11 Februarij 1880

Ik kom de krijt in den hand te nemen om eenige woorden te schrijven over de smerige boeren die willen katoliek zijn en zij zijn noch slechter dan de Geuzen

Waarom hebben zij de naam katoliek tis om het kerke-land te houden dat zij aan 1 fr 50 centiemen hebben

Wij hebben in onze gemeente een gemeente-bestuur zij zijn allen goei om ja en neen te knikken en vooral den afgelujetege Jan Nelkens here beor van deze .....

Met de term *geuzen* werden aanvankelijk Nederlandse edelen, tegenstanders van de Spaanse koning Filips II aangeduid. In latere periode voegden zich daar werkeloze zeelui en misdadigers aan toe. De schrijver van dit en volgende opschrift moet een lastig mens geweest zijn. Hier stoort het hem dat de boeren anderhalve frank pachtgeld moeten betalen, wat een aanzienlijk lage som was t.o.v. de pacht aan de grote hereboeren. Verder zit het hem ook niet lekker, dat het gemeentebestuur uit niets anders is samengesteld dan mee-lopers, waarbij de *afgelujetege* (duivelse) Jan Nelkens de kroon spande.

Enige woorden over de schoone krolle van Sichen

Verledene zondag hat hij zijn paard vergeten eten te geven van bang dat hij te laat kwam in de kerk

Om met de schotel rondom zijn 3 of 4 centen rond te halen ik zeg 3 of 4 want hij krijg allewijl niet veel en dan maakt hij een lelijk gezicht dat de menschen wel zouden bang hebben

Ik heb hierboven krolle gezet gij zult hem mischien niet kennen tis de koperen kop Willem Reggers

De *krolle* zal wel niet verwijzen naar de nu nog bestaande bijnaam “de krol”, deze is afkomstig uit een buurdorp van Zichen. Dat er niet veel werd opgehaald, was te wijten aan dat de mensen gewoon niets hadden om te geven aan de koster met de schaal. De schrijver zet in het laatste alinea dat hij de naam *krolle* gebruikt voor de *koperen* (roodharige) *kop*. Wat niet duidelijk is, is dat Willem Reggers de schrijver is of dat hij bedoeld wordt met de *krolle van Sichen*; het zal altijd een raadsel blijven. Reggers is een nu nog bestaande familienaam in en rond Zichen.

Frans Willems

Hadem den 11 February 1880
Ik heb de ~~aan~~ brief van Edele
Edele van de nominering
van de ~~aan~~ en over de ~~aan~~
hoe van die ~~aan~~ ~~aan~~
het ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
Het ~~aan~~
Waarom ~~aan~~ hebben ~~aan~~
aan ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
kabelom de ~~aan~~ ~~aan~~
aan / 1/50 Centimen, L.H.

Ik heb en en en en en en en
en en en en en en en en
en en en en en en en en
en en en en en en en en
en en en en en en en en

Ik heb en en en en en en en
en en en en en en en en
en en en en en en en en
en en en en en en en en
en en en en en en en en

Edele
enige ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
hi ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
Nieuw ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
en en en en en en en en
bij de ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
om met de ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
Dof 4 ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
3 of 4 ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
ne ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
Culij ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
ne ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
Ik heb ~~aan~~ ~~aan~~ ~~aan~~
en en en en en en en en
en en en en en en en en
en en en en en en en en
en en en en en en en en

Landmetingen in de Lacroixberg

een kleine aanvulling.

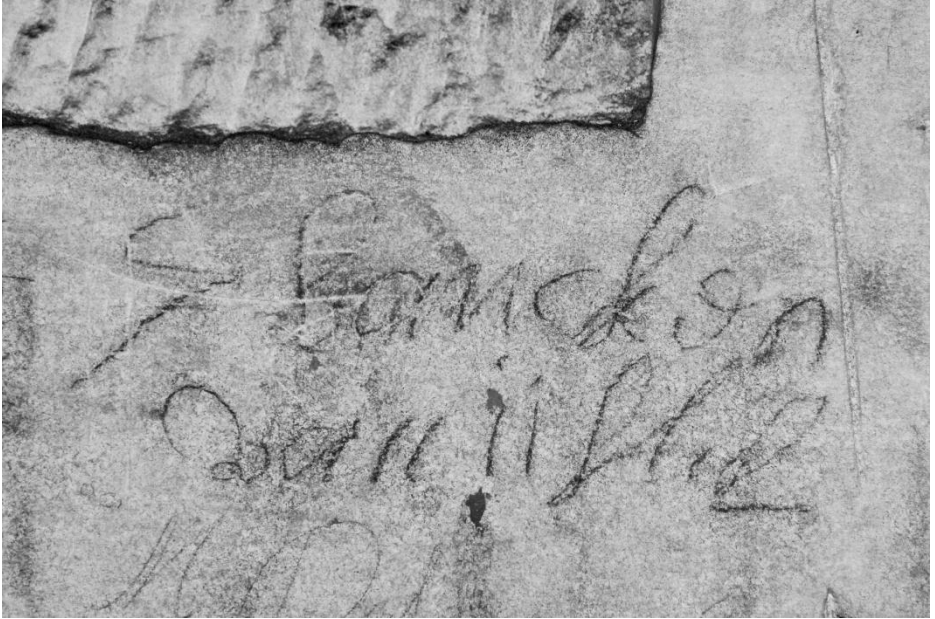
In Sok-Medelingen nr. 28 (okt. 1997) beschrijft Johan Willems onder de titel *“Op zoek naar de landmetingen in de Lacroixberg”*, dat in deze groeve door blokbrekers onrechtmatig blokken werden gebroken. De benadeelde partij, hier het Kapittel van St. Servaas, liet in 1707 opmetingen verrichten om te kunnen bewijzen dat er daadwerkelijk blokken waren gestolen en waar deze diefstal had plaatsgevonden.

Willems schrijft: *“Zoals reeds eerder in dit artikel is aangehaald, zijn er ter plaatse veel sporen van roofofbouw terug te vinden. Naast de opschriften en aantekeningen op de wanden van de landmeters, eigenaars of gebruikers zijn dat uiteraard de aangetaste pilaren of wanden”*. Over een van deze aspecten, het aanbrengen van aantekeningen door de landmeters, gaat dit stukje. Dit als aanvulling op datgene dat door Willems reeds is beschreven.

De in dit artikel bedoelde aantekeningen zijn door dezelfde hand, veelal in rood, aangebracht. Dezelfde schrijver noteerde ook de in het artikel van Willems genoemde opschriften zoals *“heeren pillar”* en een soms erbij staande toelichting, bijv. *“1707 den hock”*.

De hier besproken aantekeningen worden dus met elkaar in verband gebracht en dienden om de hoeveelheid onrechtmatig verwijderde mergel ter plekke aan te duiden. De notities staan allen nagenoeg op de *“nieuwe”* achterwand die is ontstaan na het uithalen van de mergel. Er staat dan bijv. *“28 maten”* of *“7 maten”*. Deze *“maat-opschriften”* staan in een redelijk groot gebied, verdeeld over diverse secties van de Grote berg. Op de betekenis van het woord *“maat”* komen we nog terug.

De aanleiding echter tot het schrijven van dit artikel is een afwijkend *“maat-opschrift”* geweest. Ook dit opschrift, wederom uit 1707, is door dezelfde hand geschreven en in rood uitgevoerd. Er staat *“7 bancken van ii stul”*.

Prachtig ..... maar wat bedoelt men hier met “bancken” of met “stul”? Met “ii” wordt normaal gesproken “2” bedoeld.

Dus “7 banken van 2 stoelen”. Ook in deze tijd kennen wij nog steeds de termen “bank” en stoel. “Bank” heeft dan de betekenis van een “vuursteenbank” of een “harde kalksteenbank” en het woord “stoel” als zijnde een mergelblok.

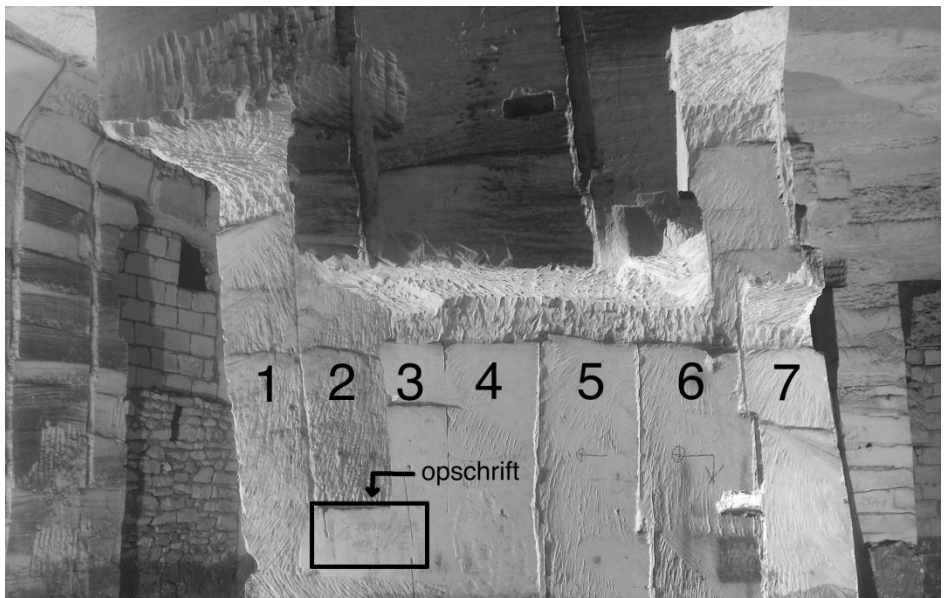
Foto 2: Frans Willems

Niet alleen het opschrift is interessant maar ook de plaats waar het opschrift staat, een pilaar, is een mooi onderzoeksobject. (foto 2) Bekijkt men foto 2 nauwkeuriger dan is er echter geen vuur- of kalksteenbank te zien. Ook 2 stoelen zijn niet direct zichtbaar. Toch staat daar *“7 bancken van ii stul”* . Zouden de begrippen in die tijd, rond 1707, dus een andere betekenis hebben gehad? Begrippen die misschien

gemeengoed waren, maar misschien ook alleen maar gebruikt werden in een beperkte streek of kring?

Terug naar foto 2. Lange tijd is deze pilaar bekeken om de betekenis van het opschrift te doorgronden. Men wordt echter, juist door het opschrift zelf, op het verkeerde been gezet. Door verschillende andere opschriften in de buurt te combineren, valt dan ook het volgende te concluderen: de schrijver heeft zich vergist.

Waar ging het ook al weer om? Het Kapittel van St. Servaas wilde weten wie, waar, hoeveel blokken mergel had gestolen. Deze opschriften waren zeer waarschijnlijk de notities van een landmeter om het “waar” en “hoeveel” aan te geven. Het “waar” werd ter plekke, daar waar de blokken geroofd waren, aangegeven door onder andere een rood kruis, een getal, bijv. “22”, een soort paraaf of het woord “uit”. “Hoeveel” werd aangegeven door het reeds eerder aangehaalde woord “maten” of een opschrift als “7 bancken van ii stul”. De schrijver vergiste zich bij het laatste opschrift. Hij had “ii bancken van 7 stul” moeten noteren. Zoals gezegd, alleen maar te concluderen door meerdere opschriften te vergelijken. Gaan we uit van het getal zeven dan zijn de “7 stul” te zien, tenminste de plaats waar deze hebben gezeten. Als men het aantal verticale rijen telt, komt men uit op zeven stuks. Een stoel kan in deze situatie uit meerdere blokken bestaan. (foto 3)

Komen we nu bij het volgende begrip: “bancken”. Wil men op een gemakkelijke en snelle manier blokken breken, dan is de eenvoudigste manier om dit te doen langs

een wand van een bestaande pilaar, van links naar rechts, de blokken te verwijderen.
(foto 4) Op deze manier hoeft men maar één zaagsnede als zij-voor te maken.

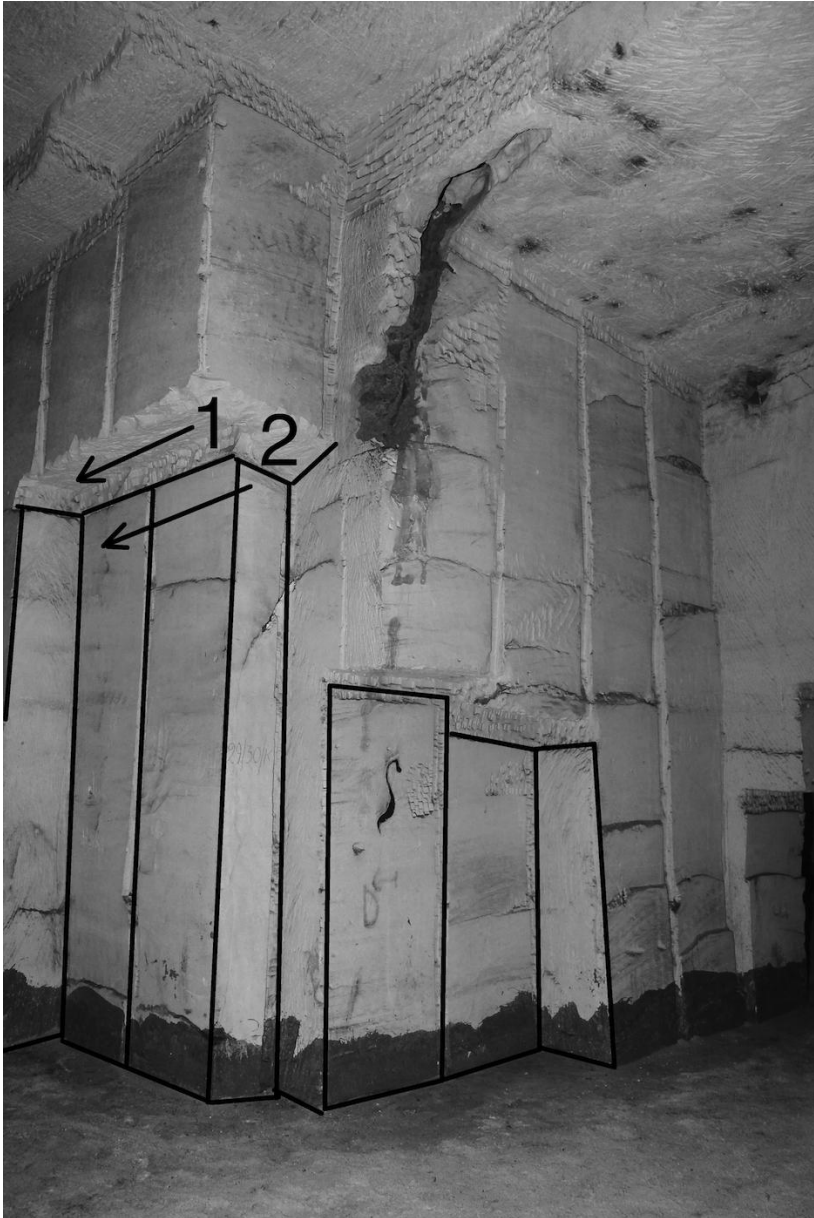

Foto 4 Nr. 1 en 2 zijn de banken. Verticale kolommen zijn de stoelen.

Daar waar men “één stoel diep” uit een pilaar heeft gebroken staat nergens het woord “bancken” genoteerd, dat is niet nodig; men schrijft bijv. 28 maten. Daar waar men echter twee stoelen diep heeft weggebroken, wordt dit aangegeven door “twe (ii) bancken”. Een bank bestaat dus uit diverse naast elkaar uitgebroken stoelen. Twee banken bestaan dan uit twee achterelkaar gelegen rijen van naast elkaar gelegen stoelen.

In de situatie van foto 2 en 3 heeft men de blokken haaks gebroken t.o.v. de wijze zoals deze in foto 4 te zien is, maar kan men, gezien de diepte die men de pilaar is ingegaan, toch spreken van twee banken.

Is het nog te volgen?

Twee begrippen zijn hiermee verklaard, maar we zijn er nog niet. We hebben ook nog het woord “maten”.

Bij het cijfer zeven (op foto 3) is te zien dat men nog een extra rij blokken verwijderd heeft. Men heeft op de (zij)wand geschreven (op de foto echter niet te zien) “*heeren pillar 1707 7 maten*”.

In een ander gedeelte staat op de wand “*twe bancken van 6 maten ½*”.

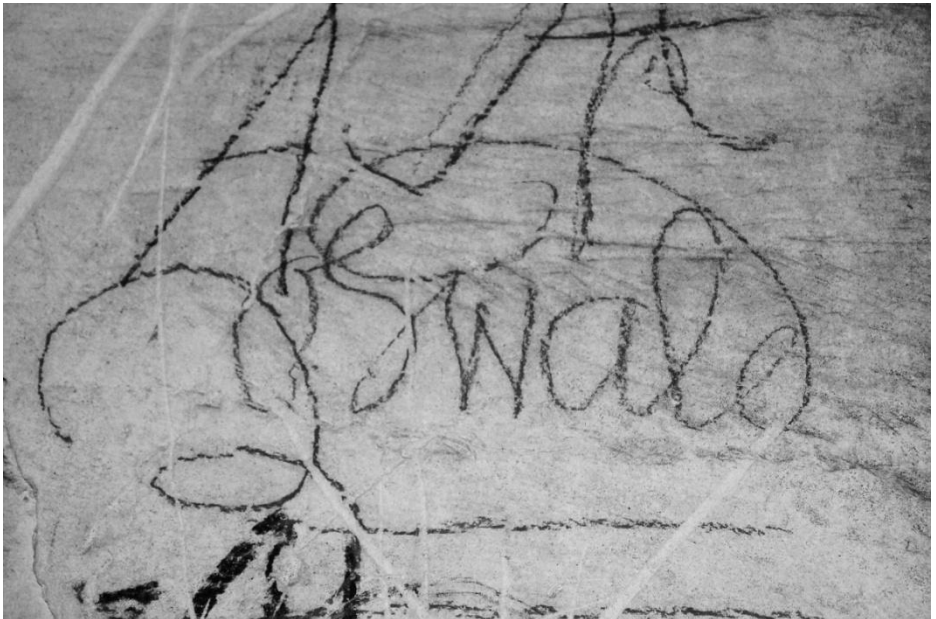
Vergelijken we de opschriften “ii bancken van 7 stul” (hier aangepast) met “twe bancken van 6 maten ½” dan zou men kunnen denken dat “stul” en “maten” dezelfde eenheden zijn. Het opschrift , “*8 maten van 9 stoul*”, ontkracht deze vergelijking echter. Het zijn dus twee verschillende eenheden.

Het wordt echter nog ingewikkelder. Het woord “maat” moeten we niet verwarren met het woord “block” dat ook door dezelfde schrijver genoteerd werd. Hiermee gaf hij, al is het zeer sporadisch, het aantal blokken aan die uitgebroken waren. Aan de zaagsporen op de wand is echter te zien dat de gebroken blokken een verschillende grootte hadden. Hij kon het woord blok niet als eenheidsmaat gebruiken, daar het ene blok niet het andere was. En nu komt dan eindelijk het woord “maten” om de hoek kijken. Met dit woord werd exact de inhoud aangegeven van de “geroofde” blokken. Telde men het aantal maten op, dan was precies de hoeveelheid mergel die geroofd en vergoed moest worden, bekend.

De “maat” is dus een eenheid van inhoud, zoals we tegenwoordig bijv. een kuub mergel zeggen. De grootte van “een maat” kan men alleen maar exact bepalen door aan de slag te gaan met een bandmaat en de inhoud van een geroofd deel op te meten en te vergelijken met andere plekken. Dit opmeten wordt echter bemoeilijkt omdat bijna overal de vloer is opgehoogd.

Nu we weten wat de begrippen banken, stoelen, maten en blokken inhouden blijven we nog met de vraag zitten:” Wie was degene die dit op de wanden heeft genoteerd?”

Hierboven staat vermeld dat soms iemand een op een paraaf lijkend teken heeft aangebracht, daar waar men stenen heeft geroofd. Op één plek echter is deze paraaf vergezeld van de naam “Oswald” en die twee horen duidelijk bij elkaar. (foto 5) Deze naam Oswald, uiteraard ook in het rood, komt hier diverse keren voor. Ergens anders staat de voornaam erbij vermeld en wel “Jan Peter”. Of deze Oswald ook de aantekeningen heeft gemaakt, is natuurlijk niet met zekerheid te zeggen, maar gezien de paraaf zou het zeer goed mogelijk zijn.

Met dank aan Frans Willems en John Hageman voor het meedenken bij het tot stand komen van dit artikel.

Peter Jennekens

MEET THE UNDERGROUND PRESS

“Aanvullend onderzoek grot nodig” en “In prehistorie al een hotspot” (*Dagblad de Limburger van 17 mei 2014*): rond de grot van de **DÄÖLKESBERG** in Valkenburg is aanvullend archeologisch onderzoek nodig. Dat zegt het Archeologisch Onderzoek Leiden, dat in 2009 tot de conclusie kwam dat de grot pas in de middeleeuwen is uitgehakt. Maar volgens vuursteenspecialist **PISTERS** en geoloog **SPAUWEN** uit Valkenburg is dat een verkeerde conclusie geweest en kent de grot een prehistorische ouderdom. Daarvoor dragen ze een aantal steekhoudende argumenten aan om hun theorie te bevestigen.

“Nog één keer glorieus in spotlights” (*DdL van 3 juni 2014*): in de theatervoorstelling ‘*Sporen*’ halen vier ouderen herinneringen op aan de Tweede Wereldoorlog. Een van hen is **Mieke BONS**. Ze is in de schuilkelder van de **CANNERBERG** geboren en doet in ‘*Sporen*’ haar verhaal. “*Het is belangrijk dat mensen weten wat er gebeurd is*”, motiveert ze haar deelname.

“Poëtisch lichtspektakel in grot” (*DdL van 6 juni 2014*): een bezoek aan de **GEMEENTEGROT** heeft sinds kort een nieuwe dimensie gekregen: de spectaculaire licht- en geluidsshow **The Cave Experience**. Een duizelingwekkende, haast psychedelische video-animatie, door 29 led-beamers geprojecteerd op de ruwe wanden van de mergelgrot. Een totale onderdompeling in beelden. Begeleid door walsen, Stravinski en Björk ziet de oplettende kijker de kunstgeschiedenis van de westerse wereld in een notendop.

“Desperados Cavemanrun” (*UIT gezien van juni 2014*): doorzettingsvermogen, teamwork, lef en een goede conditie voor de Desperados Cavemanrun. In juni zijn de **GEMEENTEGROT**, wateren, bossen en de beruchte Cauberg het decor van de eerste échte *obstacle run* in Valkenburg. De cavemanrun is geen wedstrijd, maar een sportief doel om samen voor te trainen.

“Provincie steunt werk aan mergelwanden” (*DdL van 14 juni 2014*): de provincie Limburg geeft een subsidie van bijna een kwart miljoen euro aan de gemeente Valkenburg. Het geld is bedoeld voor werkzaamheden aan de mergelsteilwanden, het herstel van trappen en de aanleg van wandelpaden. Ook worden de toegangen van de **GROTTEN** voor vleermuizen aangepast en wordt het leefgebied van nachtvinders vergroot.

“De strijd om het licht” (*DdL van 21 juni 2014*): de eerste reacties op de door *BV Limburg* ontwikkelde lichtshow **The Cave Experience** in de **GEMEENTEGROT** zijn positief. Maar de ondernemers van **Magisch Valkenburg** zit het niet lekker. “*BV Limburg is met óns idee gaan lopen*”. Volgens hun viel hun demo bij de gemeente

goed in de smaak, maar ze wisten niet dat BV Limburg ook gevraagd was een plan te ontwikkelen. Beide gingen daarna samen aan tafel om samenwerking te verkrijgen, maar dat was een kort leven beschoren.

“Caveman Run” en “Met een glimlach over het dode punt” (DdL van 23 juni 2014): de eerste editie van de Caveman Run lokte ruim duizend deelnemers naar het Geulstadje. Opvallend was het traject door de “cave” zelf: lichtspektakel *Cave Experience* zorgde voor een bijzondere ervaring voor de lopers in de **GEMEENTEGROT**. Velen hielden dan ook halt bij de lichtshow op de Valkenburgse mergelmuren.

“Oorlogsgeheimen in de mergelgrotten” (DdL van 3 juli 2014): in de film *Oorlogsgeheimen* lijkt in de ogen van twee jeugdige vrienden de WO II aanvankelijk ver weg, maar toch dringt die langzaam hun leven binnen. Tot die tijd zien ze het leven als één groot avontuur en spelen ze in het bos of gaan op onderzoek uit in een mergelgrot. De opnamen hiervoor werden in **De COOLEN** in Val-Meer gemaakt. Een prachtige paginagrote foto van de twee hoofdrolspelers in de ingang van de grot siert het artikel.

“Odapark gaat niet ondergronds in Maastricht” (DdL van 8 juli 2014): het Venrayse centrum voor hedendaagse kunst **Odapark** opent geen tentoonstellingsruimte in het voormalige ondergrondse NAVO hoofdkwartier (**de BOSBERG – red.**) in Maastricht. Het bestuur van Odapark heeft besloten het project te schrappen, omdat er te weinig harde toezeggingen zijn gekomen om de locatie in de **CANNERBERG** te financieren. Het was de bedoeling dat in september de eerste expositie gehouden zou worden.

“Bokpop lanceert festival in grot” en “Bokpop presenteert nieuw festival in Gemeentegrot” (DdL van 12 juli 2014): de stichting **Bokpop** uit Valkenburg lanceert eind januari een nieuw, ondergronds festival: ‘*Dig out the Gems*’. De stichting wil nog niet bekendmaken waar het drie dagen durende evenement gaat plaatsvinden, maar de exploitant van de **GEMEENTEGROT** bevestigt dat het om “haar” grot gaat. De plannen voor het “*ondergronds alternatief pop- en cultuurfestival, uniek in de Benelux en ver daar buiten*” (aldus de organisatie) worden nu verder uitgewerkt.

“Gevaar voor instorting in grotten” en “Instortingsgevaar in grot” (DdL van 21 juli 2014): twee gangen van het inmiddels gesloten **GROTTENAQUARIUM (de Trichtergroeve – red.)** staan op instorten. De provincie vindt dat de exploitant onverantwoord is bezig geweest door de gangen niet af te sluiten. Voor de bestuursrechter pleit de exploitant dat de gemeente Valkenburg (als vergunninghouder) verantwoordelijk is voor de staat van de grot. Zij (de exploitant) is formeel de huurder van de grot. De bestuursrechter doet over veertien dagen uitspraak.

“Geluidskunst in de cel en in de grotten” en **“Geef je over aan de geluidskunst”** (*DdL van 8 augustus 2014*): op weinig toegankelijke plekken in Maastricht, zoals de **grotten van de SINT-PIETERSBERG** en de cellen van de Minderbroedersberg, presenteert Huis voor Hedendaagse Cultuur Marres geluidskunst. In de grotten lijkt het of je tussen de hamerhaaien zwemt en in de cellen hoor je flarden van massaprotesten. In het Marres-huis zelf kun je plaatsnemen in een soort ufo met led-lichten en speakers.

“Wandel4daagse in de grotten” en **“De paden op, de groeve in”** (*DdL van 8 augustus 2014*): voor de eerste keer in de geschiedenis van de Heuvelland4daagse lopen wandelaars door delen van het 25 km lange gangenstelsel in de **GEULHEMMERGROEVE**. De route voert de deelnemers uit vele landen langs tientallen muurschilderijen. Het is uitzonderlijk dat de **Geulhemmergroeve** voor een dergelijk groot publiek, op die dag 1900 wandelaars, is geopend. De beheerder staat massatoerisme normaal gesproken namelijk niet toe.

Met dank aan de trouwe correspondenten Jean Paul van der Pas, Herman de Swart, Peggy Versteegh en Luck Walschot

Voor knipsels, kopieën en uittreksels kunt u altijd terecht op het bekende adres: Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne-Riemst. Telefoon/fax 012-454059. E-mail: tbreuls@telenet.be.

Volgende ledenavond: Vrijdag 12 september 2014 Aanvang 19.30 uur!

De SOK-Info redactie heeft het recht om een aangeboden artikel te weigeren. De geplaatste artikelen vertegenwoordigen niet automatisch de standpunten van de SOK-Info redactie of die van het SOK-bestuur.

Groeven in beheer bij de stichting Ir. O.C. van Schaik:

Bovengenoemde organisatie heeft een aantal groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve. Voor het bezoeken van deze groeven moet U contact opnemen met de beheerder.

Bij inbraak in één van deze groeven:

Bij constatering van inbraak en of vernielingen aan een van de groeven dit direct melden, liefst nog dezelfde dag, bij onderstaande personen.

Als de eerste niet bereikbaar is, dan de volgende op de lijst.

1e Groevebeheerder van die groeve.

2e Olav Hensing, Technische Commissie: 06 . 557 78 846.

3^e leder bestuurslid van de Van Schaikstichting. Voor namen en telefoonnummers, zie pag. 2

De Van Schaikstichting stelt zich ten doel de afsluiting van de groeve binnen 24 uur te

Voor meer informatie: www.vanschaikstichting.nl

Groeve:	Beheerder:	Telefoon:
Apostelgroeve	Ton Breuls	00-3212 45 40 59
Fallenberggroeve (niet toegankelijk)	Jim jansen	06-5268 34 60
	Ger Beckers	043-367 08 57
Gewandgroeven	Hub Geurts	043-60 1 24 16
Heerderberg (niet toegankelijk)	Jan Laumen	043-364 1803
Heideberggroeve	Hub Geurts	043-60 1 24 16
Houbensbergske		
Groeve de Keel	Luc Walschot	00-3212441350
Koeleboschgroeve		
Groeve Eys	Wim Kneepkens	043-347 1 1 88
Keldertjes Slavante	Wil Ramaekers	043-364 52 39
Nieuwe Groeve	Stefan Jerzykowski	
Roothergroeve	John Hageman	043-364 54 19
Scharnderberg (niet toegankelijk)	John Knubben	043-361 12 27
Scheuldergroeve	Moses Rathbun	043-363 6440
Theunisgroeve	Paul Magielsse	

De Sint-Pietersberg:

De Sint-Pietersberg wordt beheerd door de Vereniging Natuurmonumenten. De SOK heeft een collectieve onderzoeksvergunning voor de Zonneberg, het Noordelijk Gangenstelsel en het gebied onder het Fort.

Onderzoeksaanvragen moeten ingediend worden bij het secretariaat van de SOK.

Toezichthouder van de beide groeven is Harm Hovens, telefoon: 06-558 25 192.

Bij onraad of calamiteiten kunt u ook de boswachter, Tim Koumans, contacteren, telefoon: 06-832 15 415.

De **SOK-Info**

is een uitgave van de
Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven,
Natuurhistorisch Genootschap Limburg.